

Dünyada Yaygın Bir Sorun: Yaşlı İstismarı Ve İhmali

O Aynur UYSAL*

Özet

Sağlık çalışanlarının çoğunluğu çocuk istismarına karşı uzun zamandan beri duyarlı olurken, yaşlıların istismarı ancak 1970'li yıllarda toplumun dikkatini çekmiş ve ancak 1981 yılında devlet düzenleyicileri yaşlı istismarının sonuçlarına yönelmiştir. İstismar ve ihmal tüm ırklarda ve dini sınıflarda tanımlanmakta ve tüm sosyo-ekonomik düzeylerde görülmektedir. Yaklaşık olarak yaşlıların %3-4'ünün; travma, tıbbi problemlere dikkat edilmemesi, kötü hijyen veya su kaybı, uygun olmayan ev koşulları, incinme, sözel istismar, ekonomik istismar, zorla eve hapsedilme veya aile üyeleri, komşular, yabancılar ya da yaşlıya bakım veren görevliler tarafından yapılan diğer zarar şekilleri "Yaşlı İstismar ve İhmali" şemsiyesi altında toplanan "Yaşlıya Yönelik Kötü Muamele" kurbanı olduğu tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı istismar ve ihmali, yaşlı istismar ve ihmal belirtileri, yaşlı istismarını önleme

Summary

A Wor/d-Wide Problem: Elder Abuse And Neglect

While most medical caregivers have long been sensitized to the need for violence against child abuse, it has only been since the 1970s that abuse of elder citizens has entered the public's awareness, and not until 1981 was the attention of government regulators turned to the issue of elder abuse. Abuse and neglect cross all socio-economic strata and have been identified in all races and religious denominations. Estimates suggest that approximately 3% to 4% of the elderly are victims of "elder mistreatment" the broad umbrella term that includes: trauma, unattended medical problems, poor hygiene or dehydration, substandard housing, battering, verbal abuse, financial abuse, forced confinement or other types of harm that can occur at the hands of family, neighbours, strangers or professional caregivers.

Key Words: Elder abuse and neglect, indicators of elder abuse and neglect, elder abuse prevention

*Araştırma Görevlisi, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Bornova/İzmir

Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, kronolojik ve sosyal yönleri ve sorunları olan bir süreçtir. Yaşlılık, fizyolojik bir olay olarak ele alınıp, fiziksel ve ruhsal güçlerin bir daha yerine gelemeyecek şekilde kaybedilmesi, organizmanın iç ve dış etmenler arasında denge kurma potansiyelinin azalması, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesi şeklinde tanımlanabilir (Bilginer ve ark.1996).

Beklenen yaşam süresinin uzaması ve doğurganlığın azalması gibi nedenlerle yaşlı nüfus tüm dünyada hem sayısal olarak hem de toplam nüfus içindeki payı yönünden artmaktadır. Örneğin 1970'de dünyada 60 yaş ve üzerindeki yaklaşık 291 milyon kişi toplam nüfusun %8'ini oluştururken, aynı grup 2000 yılında 585 milyon kişiye ulaşacak ve toplam nüfus içinde %9'luk paya sahip olacaktır (Dönmez ve ark. 1996). Türkiye'de de benzer bir durum söz konusudur. 65 yaş ve üzeri nüfus genel nüfusun %2'sini oluştururken 1990'da %4.0'a yükselmiştir, bu oranın 2010 yılında %6.1'e, 2020 yılında %7.7'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir (Vançelik 1997, DİE ve DPT 1994).

Yaşlı nüfustaki bu artış nedeniyle gün geçtikçe yaşlılıkla ilgili sorunlarla daha sık karşılaşılması da kaçınılmazdır. Yaşlı insanların çağımızda en büyük sorunları; parasal güvence yokluğu ve yalnızlık olmaktadır. Eski dönemlerde, geleneksel geniş aile sistemi yürürlükteyken, ailelerin yaşlı kişileri genç kuşakların bakımı ve beraberliği içinde bu güvenceyi yaşarlardı. Değişen toplum yapısıyla aileler küçüldükçe ve ailenin genç kuşakları kendi çekirdek ailelerini kurup, ana-baba kuşağından uzaklaştıkça, yaşlılık dönemi önemli bir psikososyal sorun haline gelmiştir. Yaşanılan ülkenin ekonomik düzenine bağlı olarak hayatın giderek pahalılaştığı durumlarda ve emeklilik ya da ailede para sağlayan kişinin ölümüyle gelirin azalması ile yaşlılar kendi geçimlerini sağlamada zorlanırlar.

Yaşlılık dönemi bireylerin statü kaybettiği, bağımlılık ve kaza riskinin arttığı, fiziksel yetenekle-

rinin azaldığı bir dönemdir. Ayrıca yine beden dış ve iç gerilimlere karşı direncinin azaldığı, pek çok süregelen hastalığın yaşandığı bir dönemdir (Koptagel 1984; Bayık ve ark. 2000). Yaşlılık döneminde görülen tüm bu sosyal ve bedensel değişimlerle birlikte son günlerde dünya boyutunda tartışılan ve ABD'de 20 kişiden birini inciten bir durum olan yaşlı istismarı ve ihmali konusu gündeme gelmiştir (<http://www.ncemsf.org/pulse/archive/a5-2-2.htm>).

2.Yaşlı İstismarı ve İhmali

Sağlık çalışanlarının çoğunluğu çocuk istismarına karşı uzun zamandan beri duyarlı olurken, yaşlıların istismarı ancak 1970'li yıllarda toplumun dikkatini çekmiş ve devlet düzenleyicilerinin bu konu ile ilgilenmesinin ilk örneği Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) görülmektedir. ABD'nde yaşlı istismarı, 1978 yılında kapalı kapılar ardından çıkıp, aile içi şiddet konusu kapsamında ulusal düzeyde duyurulmuş ve 1979 yılında özel yaşlı istismarı yasası oluşturulmuştur (<http://www.ncemsf.org/pulse/archive/a5-2-2.htm>; Wolf, 2000).

Yaşlı istismarı konusundaki çalışmalar daha çok Kuzey Amerika ve İngiltere gibi yaşlı nüfusu fazla olan ülkelerde toplanmaktadır. Bu ülkelerdeki araştırmalar da yalnızca son 15 yıldan beri gerçekleştirilmektedir. Bazı kişiler yaşlı istismarının, geleneksel aile yapısı ve değerlerinin yitirilmesinin bir ürünü olarak batı kültürüne özgü olduğunu düşünebilirler. Aslında yaşlı istismarı, tarih boyunca dünya çapında her kültürde varlığını sürdürmüştür. Bazı geri kalmış ülkelerde yaşam süresinin kısa olması ve bundan dolayı da yaşlı nüfusunun az olması nedeniyle yaşlı istismarı da ender olarak görülmektedir. Ancak her ülke, yaşlı nüfusu az da olsa, yaşlıların kolayca incitildiğine ilişkin olguları rapor etmektedir (<http://www.cyberbeach.net/>).

Genel olarak yaşlı istismarı, yaşlı bireyin sağlık veya iyilik halini tehdit eden veya zarar veren herhangi bir davranıştır. İstismar bedensel, psikolojik veya ekonomik olabilir, aynı zamanda ihmale de

dönüşebilir (Edelman and Mandel 1990; Cyphers, 1999; http://ut1_2.librarv.utoronto.ca/www/aqing/onpea.htm). ABD'de yaşlı istismarına ait ilk istatistiklerin toplandığı 1987 yılından 1994 yılına kadar yaşlı istismar ve ihmali vakalarının %206 arttığı saptanmıştır (117.000'den 241.000'e çıkmıştır). Yaşlılara yönelik kötü muamele tiplerine baktığımızda: %58.5 ihmal; %15.7 fiziksel istismar; 9612.3 ekonomik istismar; %7.3 duygusal istismar; %5.1 diğer; %6 bilinmiyor ve %5 cinsel istismar yer almaktadır. İstismarı uygulayan kişilerin %52'si kadın, %48'i de erkektir. Yine kurbanların çoğunluğu da kadınlardır (%62.1) (<http://www.nvc.org/stats/elderly.htm>). Her yıl 25 Kanadalı'dan birinin istismar veya ihmal kurbanı olduğu bildirilmektedir ve bildirilen olgulardan ekonomik istismar yaşlı istismarının en yaygın şekli olarak görülmekte ve olguların %40'ını oluşturmaktadır. %38 oranında utandırma, taciz ve sosyal ayırım şeklinde görülen duygusal istismar ve %23 oranında da fiziksel istismar yer almaktadır (Nahmiash, 1998; <http://www.wvliia.org/elderabuse.html>). İngiltere'de 65 yaş üstü yaşlıların %5'inden fazlasının ailesinden birisi ya da yakın akrabası tarafından sözel; %2'sinin fiziksel; %2'sinin de ekonomik olarak kötü muamele gördüğü saptanmıştır (Wolf, 2000).

Yaşlı istismarı üç temel grupta incelenmektedir: Ailesel, kurumsal ve kendi kendini ihmal. *Ailesel yaşlı istismarı*, yaşlı bireye kendi evinde veya bir bakıcının evinde kötü muamelede bulunulmasıdır. *Kurumsal istismar*, yaşlı kişilerin yaşamlarını sürdürmeleri için oluşturulmuş yerlerde, yaşlı bireye kötü muamelede bulunulmasıdır. Örneğin, huzur evleri, yaşlı bakım evleri gibi. *Kendi kendini ihmal*, yaşlı bireyin sağlık veya güvenliğini tehdit eder bir şekilde, tek başına yaşama davranışını belirtir (<http://www.cyberbeach.net/>; Cyphers, 1999). Yaşlı istismarı ve ihmali genel olarak 6 şekilde görülmektedir (<http://www.oactrees.org/elder>: Cyphers, 1999; Wolf, 2000):

- Fiziksel istismar
- Ekonomik istismar

- İhmal
- Kendi kendini ihmal
- Duygusal istismar
- Terk etme

2.1. Fiziksel İstismar

Yaşlı bireye bakan veya yaşlının güvendiği bir konumda olan birisi tarafından yaşlıya kasıtlı olarak ağır, acı verici her tür bedensel uygulama fiziksel istismar olarak kabul edilir. Fiziksel istismar; doğrudan vurma ve cinsel saldırıyla sınırlandırılmaz, açıklanamayan fiziksel gerileme ve uzun süre su veya yemekten yoksun bırakılmayı da içerir.

2.2. Ekonomik İstismar

Güvendiği bir konumda olan birisi tarafından yaşlı bireyin para veya malının kötüye kullanılması veya çalınması ekonomik istismar olarak kabul edilir.

2.3. İhmal

Yiyecek veya günlük hizmetlerde bakım sorumluluğunu yerine getirmede yetersizliktir. İhmal aşağıdaki durumları içerir ama bunlarla da sınırlandırılmaz:

- Yaşlının bedensel temizliği veya giyinmesi ne yardım etmede yetersizlik
- Yaşlının bedensel ve ruhsal sağlık gereksinimlerini sağlamada yetersizlik (bu yaşlının tedaviyi reddettiği durumları içermez)
- Yaşlıyı sağlık ve güvenlik zararlarından korumada yetersizlik

2.4. Kendi Kendini İhmal

Yaşlının kendi kendine dikkat ve özeni sağlamada yetersiz olmasıdır.

2.5. Duygusal İstismar

Yaşlının güvendiği konumda olan birisi tarafından kasıtlı olarak ruhsal açıdan acı verme psikolojik/duygusal istismar olarak kabul edilir. Örneğin: sözel saldırılar, tehdit etme, utandırma, kendi yaşlıtından ayırma.

2.6. Terk Etme

Yaşlının, bakım ve nezaretinde ona eşlik eden herhangi bir birey tarafından isteyerek terk edilmesidir (<http://www.oactrees.org/elder>).

3. Yaşlı İhmali ve İstismarının Saptanması

Aşağıdaki belirtiler istismar ve ihmalin kesin belirtileri değildir ama istismar ve ihmali tanılamada yararlı ipuçları olabilir.

3.1. İhmalin Olası Belirtileri

- Hassas cilt veya kötü cilt hijyeni
- Hastalıkla ilişkisi olmayan vücutta su kaybı ve/veya beslenme bozukluğu
- Kilo kaybı
- Kirli giysi veya yatak

3.2. Fiziksel İstismarın Olası Belirtileri

- Kesiler, küçük yara bereler
- Çürük, sopa veya kamçı izleri, lekeler
- Öyküyle uyumlu olmayan herhangi bir yara
- Üzerinde durulmamış herhangi bir yara (bazen yaralar, normalde giysiyle örtülü olan bölgelerde saklanmıştı).
- Saçın olmaması ve/veya saçlı deride kana ma
- Yanıklar: Sigara, kostik, asit, ip veya zincir sürtmesi nedeniyle olabilir.

3.3. Psikolojik/Duygusal İstismarın Olası Belirtileri

- Çaresizlik
- Açıkça konuşmada kararsızlık, duraksama
- İnanılmaz öyküler
- Bilinç bulanıklığı veya uyum bozukluğu
- Öfke
- Korku
- Çekingenlik

- Depresyon
- İnkâr (red)
- Sıkıntı

3.4. Ekonomik İstismarın Olası Belirtileri

- Banka hesaplarında olağan dışı veya beklenmedik değişiklik
- Çeklerde yaşlı kişinin imzasına benzemeyen imzalar, yaşlı birey imza atamadığında çeklerin imzalanması
- Birey karar veremeyecek durumda olduğunda onun yerine başka birisinin iş görme yetkisinin verilmesi veya yeni değişimler ya da vasiyetin düzenlenmesi
- Yaşlı kişinin bakımına aşırı miktarda para harcanılmasına bakım veren kişinin olağan dışı ilgisi
- Çok sayıda ödenmemiş faturalar, gecikmiş kira
- Yeterli ekonomik gücü olmasına karşın kişisel eşyalarının (TV, uygun giysiler) yetersiz olması
- Kendisine ait tablo, gümüş veya mücevherin kaybolması
- Bakım veren kişinin bütün kontrole tek başına sahip olması nedeniyle, aileden ve arkadaşlardan kasıtlı ayırma

3.5. Bakıcı Tarafından Yapılan İhmalin Olası Belirtileri

- Kir, dışkı/idrar kokusu veya yaşlının yaşa mındaki diğer sağlık ve güvenlik zararları
- Deride kızarıklıklar, yaralar
- Yaşlının uygunsuz giyinmesi
- Yaşlıda beslenme bozukluğu veya vücutta su kaybı
- Yaşlının tedavisinin yapılmaması

3.6. Kendi Kendini İhmalin Olası Belirtileri

- Kişisel parasal durumunu yönetmede yetersizlik: Biriktirmek, aşırı tüketmek, parasını kaptırmak veya faturaları ödeyememe.

- Kişisel bakım, alış-veriş, yemek hazırlama, ev işlerini içeren günlük yaşam etkinliklerini düzenlemede yetersizlik
- İntihar girişimleri, dolanıp durma, tıbbi tedaviyi reddetme, ayırım, madde bağımlılığı
- Yetersiz tuvalet alışkanlığı
- Deride kızarıklıklar, yaralar, gaita/ idrar kokusu, uygunsuz giyim, beslenme bozukluğu, vücutta su kaybı vb.
- Düşünsel işlevlerde değişiklik: Bilinç bulanıklığı, uygunsuz veya hiç yanıt vermeme, yer ve zamana uyum sağlayamama, bilinç kaybı, tutarsızlık
- Ciddi hastalıklar için tıbbi şevkleri yerine getirmeme

3.7. Bakıcı Tarafından Yapılan İstismarın Olası Belirtileri

- Yaşlıya bakıcısı (şüpheli istismarcı) olmak sızın başkalarını görme veya onlarla kendi başlarına konuşma sorumluluğu verilmesi
- Değişen tutumlar veya yaşlıya karşı kızgınlık ya da açık bir şekilde yardım etmeme
- Aile üyelerinin veya bakıcısının yaşlıdan utanması (Örn: İstemli olarak altına kaçırıyor diye yaşlıyı suçlama)
- Bakıcısı tarafından yaşlıya yönelik saldırgan davranışlar (tehdit, hakaret, taciz vb.)
- Yaşlı ile ilgilenen kişilerin eski istismar öyküleri
- Alkol veya ilaç problemleri
- Bakıcı tarafından gerçek olmayan sevgi gösterisi
- Flört gibi uygun olmayan cinsel ilişki belirtileri
- Bakıcı tarafından ailenin toplumsal ayırımı, ailedeki diğer yaşlı kişilerle etkinlikleri sınırlandırma veya soyutlama
- Yaşlının bakım planını uygulamada hizmeti planlayan kişiye uymada, bakıcının isteksiz olması

- Bakıcının uygun olmayan savunması (<http://www.oactrees.org/elder>).

4. Yaşlılar Neden İstismar Ediliyor

Yaşlı istismarıyla çalışan araştırmacılar, yaşlı istismarıyla ilgili birkaç faktör saptamıştır:

- Yaşam süresinin uzaması, bakıcılara sorumluluk yükler, bu da yaşlının istismarına yol açabilir. Bu durum özellikle bakıcının banyo ve tuvaletini yaptırma gibi yaşlının bedensel gereksinimlerini gerçekleştirmek zorunda olduğu durumlarda daha geçerlidir.
- Uzun zamandır işsiz olma gibi ekonomik problemler, bakıcının yaşadığı gerilimi artırabilir ve ekonomik istismar ihtimali artırır. Bunun yanı sıra, genelde daha az kaynak demek olan ekonomik yetersizlik, akrabaları, yaşlı bireyin bakımına yardım etmeye yönlenebilir.
- Yaşlılık konumunun daha düşük olduğu kültürel değişimler ve bunun sonucunda gençlerden daha az saygı görme istismar olasılığını arttırabilir.
- Madde bağımlılığı veya akıl/ruhsal bozukluklar gibi problemler, yaşlıların ihmal edilmesine ve bazen istismarına neden olabilir.
- Toplumsal olarak ayırımı tutulmuş yaşlıların sayısında artma; ki bu da daha fazla yaşlının yalnız ve istismara açık olmasına yol açar.
- Yaşlı kadınlar daha çok istismar edilmektedir, çünkü kadın nüfusu erkeklerden daha fazladır. Bunun yanı sıra, kadınlar ekonomik olarak diğerlerine daha çok bağımlıdır.
- Ev koşullarının iyi olmaması istismara katkıda bulunabilir.
- Ailede şiddet öyküsünün olması, şiddetin gerilime bir yanıt olarak kullanıldığı anlamına gelebilir.

- Kurumlarda yaşayan yaşlılar, güçsüz ve incinebilir olabilirler ve personel düşük ücretli, yetersiz ve aşırı çalışıyor olabilir. Bu faktörler yaşlı istismarını oluşturabilecek bir ortam yaratır (<http://www.cyberbeach.net/>).

5. Hangi Durumlarda Yaşlıların İstismara Uğrama İhtimali Artar

Araştırmalar bazı yaşlı gruplarının diğerlerine göre daha fazla istismara uğradıklarını göstermiş ve bazılarının da belirli tip istismar türlerine daha fazla uğradıklarını saptamıştır. Örneğin, fiziksel ve psikolojik istismar kurbanları büyük olasılıkla evli veya çocuklarından biriyle yaşar. Ekonomik istismar kurbanları çoğunlukla boşanmıştır ve yalnız yaşarlar. İhmal edilen yaşlılarda da boşanmış olma eğilimi vardır. Eğer bir yaşlının sağlığı kötü, toplumsal olarak ayrılmış ya da çok az toplumsal desteği varsa, istismarın tüm şekillerinden zarar görme ihtimali artar (<http://www.cyberbeach.net/>).

6. İstismarcılar Kimlerdir

İstismarcıları kesin olarak tanımlayan özellikler yoktur. Ancak akıl sağlığı, duygusal veya madde bağımlılığı problemleri olan aile üyelerinin yaşlıya istismar etme ihtimali daha fazladır. Yaşlıya duygusal veya ekonomik olarak bağımlı olan akrabalar veya bakıcılar da istismar riskini arttırabilir. Yaşlı bir bireye bakma gerilimi bazen istismar ya da ihmale yol açabilir, özellikle de istismara katkıda bulunan diğer etkenler de varsa.

Bunların yanı sıra, bir aile içi şiddet öyküsü, yaşlı istismarı ile sonuçlanabilir. Örneğin bazı olgularda, çocukluğunda kötü muamele gören yetişkinler sonunda ailelerini istismar etmektedir (Browne 1993). Ancak tüm istismarlar yaşlının yetişkin çocuğu tarafından gerçekleştirilmez. Bazen yaşlı istismarı birlikteliğin bir devamı olarak eş

insidansı yaşla birlikte düşmesine rağmen, eşler dövme 60 yaşına kadar sürdürürler. Aslında araştırmalar, rapor edilen yaşlı istismarı olgularının yarısından çoğunun eşler tarafından gerçekleştirildiğini göstermiştir. Genç çiftlerdeki eş istismarıyla ilgili risk etkenlerinin çoğu yaşlı çiftlerde de görülür. Bunlar; mal, işsizlik, alkol veya madde kullanma, problemleri şiddet kullanarak çözme tutumlarıdır (<http://www.cyberbeach.net/>).

7. Kurumlarda Hangi Çeşit Yaşlı İstismarı Olmaktadır

istismarı şeklinde de gerçekleşir. Eş istismarı

Bildirilen edilen davranışların büyük bir bölümü fiziksel istismardır. Kurumlarda belirtilen diğer yaşlı istismarı tipleri cinsel istismar, ekonomik istismar veya çalışanların iş düzeni içindeki uygunsuz davranışlarıdır. Örneğin, bandajı keskin bir aletle kesme gibi. Bazen hasta istismarı onarılmaz zararlara da neden olabilmektedir.

İstismar, kurumda kalan yaşlıyı taciz etme veya ilaç ve yatıştırıcılarla kontrol etmeyi içeren şekillerde gizli olabilmektedir. Kurumda kalan yaşlının kişisel seçimlerini (banyo veya yemek yeme zamanlarına, ne giyeceğine saygı) sınırlama da bir istismar olabilir (<http://www.cyberbeach.net/>).

8. Bu Konuda Ne Yapılabilir

Yaşlılar, yaşlı istismarının ne olduğunu anlamaya gereksinim duyarlar ve temel hakları konusunda bilgilendirilmelidirler (istismar riskine karşı korunma bilgisi gibi). Personelin yaşlı istismarı konusunda eğitilmesi, özellikle de genelde zararlı olduğu pek bilinmeyen gizli istismar konusunda yararlı olabilir. Personelin yaşlı istismarının bir suç olduğunu ve suçluların cezalandırabileceğini bilmesi gerekir.

Bunun yanı sıra, çalışanlar yaşlı bakımı konusunda çatışmalarla karşılaştıklarında neler yapacakları konusunda eğitilmelidir, böylece zor durumlara şiddetle yanıt verme azaltılabilir. Kurumda

kalan yaşlılar kurumun işlemlerine (duş almaya zorlama gibi) itiraz ettiği zaman -duş için başka zaman belirleme- personel, değişik seçenekler araştırmalıdır (<http://www.cyberbeach.net/>).

Sonuç

Birçok yaşlının incindiği bir durum olan yaşlı istismarı ve ihmali olguları kesinlikle rapor edilmedir. Genellikle yaşlılar, istismar veya ihmale uğradıklarını bildirmezler. Çünkü bunu söylerlerse; tekrar şiddete maruz kalacaklarını, aile üyeleriyle bağlarının kopacağını ve yakınmanın verdiği suçluluk duygusuyla başedemeyeceklerini düşünürler. Ayrıca, bu durumu bildirmeleri halinde aileden ayrılıp sosyal bir kuruma gedeceklerinden ve polis bu durumu yeterince önemli bulamayacağından korkarlar. Oysa yaşlı istismarı çok önemli bir konudur ve bildiri yapılmalı ve durdurulmalıdır. Bundan dolayı olay yaşlı istismarını içerdiğinde "başka insanların evinde ne olduğu" herkesin sorumluluğu olmalıdır.

Bildirimlerin yanı sıra, yaşlı istismarı önlenebilir bir durumdur ve yaşlılar incitilmeden önce bunu hazırlayan koşullar düzeltilebilir. Örneğin, yaşlı istismarı daha çok aşırı gerilim altındaki ailelerde olmaktadır, bu gerilimli durumun giderilmesiyle yaşlının istismar edilmesi önlenecektir (<http://www.wvliia.org/elderabuse.html>). Yaşlı istismarını önleme etkinlikleri 4 alanda toplanabilir:

Mesleki Eğitim: Yaşlı bakımında çalışan personel için beceri oluşturma çalışmaları; özel meslek gruplarını tanıtmak için çalışmalar düzenlenmesi; yaşlanma ve yaşlı istismarı konusunda yasaları güçlendirme; yaşlı istismarı konusunda tüm hizmet üreticilerine açık ülke çapında konferanslar; eğitim rehberleri, videolar ve diğer araç ve gereçler geliştirilebilir.

Ülke Hizmet Sistemleri ve Hizmeti Sunanların İşbirliği: Yaşlı istismarının bildirimini yapılabileceği bir telefon hattı oluşturma; bölgesel disiplinler arası ekipler ve güçbirliği oluşturma bu kapsamda gerçekleştirilebilir.

Toplum Eğitimi: İlköğretim programları için yaşlı istismarını önleme ders programları geliştirilebilir; Radyo ve televizyon aracılığıyla, toplum

hizmet ilanlarını, toplumda kullanılmak üzere uygun eğitim araç ve gereçlerini içeren yaşlı istismarını önlemeye yönelik eğitim kampanyalarını oluşturulabilir (<http://www.aoa.dhhs.gov/factsheets/abuse.html>, [http:// ut12. library. utoronto. ca/ www/ aging/ onpea.htm](http://ut12.library.utoronto.ca/www/aging/onpea.htm)).

Kaynaklar

1. Administration on Aging, Elder Abuse Prevention. <http://www.aoa.dhhs.gov/factsheets/abuse.html>
2. Bayık A ve ark. (2000). Physical and psychosocial health Problems of Elderly Residents Living in Nursing Home. International Public Health Congress "Health 21 in Action" October 8-12, İstanbul.
3. Bilginer B ve ark. (1996). Adana Huzurevi ve Yeni Baraj Sağlık Ocağı Bölgesindeki 65 Yaş ve Üzeri Yaşlının Demografik Özellikleri. V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul, 168-169.
4. Browne K (1993). Violence in The Family and Its Links To Child Abuse. Bailliere's Clinical Pediatrics. 1:1, 1 49-1 64.
5. Cyphers, G.C. (1999). Elder Abuse and Neglect. Policy & Practice Human Services, 57:3, 25-31.
6. Devlet İstatistik Enstitüsü ve DPT (1994). Türkiye'nin Nüfus Projeksiyonları.
7. Dönmez L ve ark. (1 996). Antalya Kent Merkezindeki Yaşlıların Sağlık Sorunları ve Günlük Yaşam Aktiviteleri. V.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı. İstanbul. 645-647.
8. Edelman L.C., Mandel LC (1990). Health Promotion throughout The Lifespan. Second Edition, The C.V. Mosby Company. 543-546.
9. Elder Abuse and Crime Against The Elderly. <http://www.nvc.org/stats/elderly.htm>
10. Elder Abuse and Neglect, Recognizing Elder Abuse <http://www.oactrees.org/elder/>
11. Elder Abuse within the Family. <http://www.cyberbeach.net/~seac/eldfam.htm>
12. <http://www.ncemsf.org/pulse/archive/a5-2-2.htm>
13. Koptagel G. (1984). Tıpsal Psikoloji: Tıpta Davranış Bilimle ri, Beta Basım Dağıtım. 2.Baskı. İstanbul. 370-372.
14. Nahmiash D. (1998). Summary of Preventing, Reducing and Stopping The Abuse and Neglect of Older Adults in Canadian Communities. <http://www.nfh.hwc.ca/publicat/execssumm/nahmiash.htm>
15. Storm W.A., Elder Abuse EMS on the Front Lines, <http://www.wvliia.org/elderabuse.html>
16. The Ontario Network For The Prevention of Elder Abuse. [http:// ut12. library. utoronto. ca/ www / aging/ onpea.htm](http://ut12.library.utoronto.ca/www/aging/onpea.htm)
17. Vançelik S. (1997). Yaşlılık Sorunları ve Bu dönemde Verilmesi Gerekli Olan Hizmetler. Toplum Hekimliği Bülteni. 18(1-2). 9-11,
- 1 8. Wolf, R.S. (2000). The Nature and Scope of Elder Abuse. Generations, 24:2, 7-13.